

ANTİK UYGARLIKLARIN TARIM SOSYOLOJİSİ

MAX WEBER

ÇEVİREN
GAMZE KARACA – ÖZGÜR BALKILIÇ

MAX WEBER

Alman sosyolog, tarihçi, hukukçu ve iktisatçı. Prusya'nın Erfurt şehrinde doğdu (1864). Berlin Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördü ve doktora derecesini bu alanda aldı. Önce Freiburg (1894), ardından Heidelberg (1896) Üniversitesi'nde dersler verdi. İlk başta hukuk ve iktisat konuları üzerinde çalışan Weber, daha sonraları sosyolojinin bir bilim hâline gelmesi için mücadele etmeye başladı. Durkheim ve Marx gibi isimlerle birlikte modern sosyolojinin kurucularından biri sayılan ve sosyolojik yöntemi etkinleştiren Weber, toplumsal eylemi salt deneyci yollardan ele almak yerine ideal tipler analizine başvuran yorumlayıcı ve tarihselci bir yöntem önererek sosyal bilimlerde nesnellüğün tesis edilebilmesini sağlamaya çalıştı. Kapitalizm, din ve rasyonalizm arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmalarla ünlenen Weber, geleneksel bürokrasi kuramının da öncüsüdür. 1920 yılında Münih'te öldü.

Başlıca Eserleri: *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (1904), *Şehir & Modern Kentin Oluşumu* (1912), *Din Sosyolojisi* (1922), *Wirtschaftsgeschichte* (1924), *Sosyal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı* (1925), *Staatssoziologie* (1956).

GAMZE KARACA

Ankara'da doğdu (1992). ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu (2014). Aynı bölümde yüksek lisans eğitimini tamamladı (2017). İspanya'da Estudis Berty Tovies'ta ve TNT Atalaya XX Laboratorio programında tiyatro eğitimi aldı (2017-2019). Hâlen ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmekte olup bilim sosyolojisi alanında çalışmalar yürütmektedir.

ÖZGÜR BALKILIÇ

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu (2003). Aynı üniversitenin Medya ve Kültürel Çalışmalar Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra Kanada'daki Wilfrid Laurier Üniversitesi'nde doktora derecesini aldı (2015). Hâlen Abdullah Gül Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmaktadır. Başlıca Çevirileri: *Macaristan 1919 ve 1956 Karşıdevrimin Anatomisi* (2015) *Orta Doğu'da Irk Kavramı ve Kölelik* (2017), *İktidarın Tarihi, 3. Cilt: Küresel İmparatorluklar ve Devrim 1890-1945* (2017, Ali Rıza Güngen'le)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
I	
EKONOMİ TEORİSİ VE ANTİK TOPLUM	46
2	
ANTİK UYGARLIKLARIN BAŞLICA MERKEZLERİNİN TARIM TARİHİ	100
1. MEZOPOTAMYA	100
2. MİSİR	128
3. İSRAİL	163
4. YUNANİSTAN	179
5. HELENİSTİK ÇAĞ	270
6. ROMA CUMHURİYETİ	321
7. ROMA İMPARATORLUĞU	418
3	
ANTİK UYGARLIĞIN ÇÖKÜŞÜNÜN TOPLUMSAL NEDENLERİ	456
4	
KAYNAKÇA VE ÖNERİLER	484
DİZİN	507

SUNUŞ

“Bilim alanında, hepimiz biliriz ki başardığımız şeyler on, yirmi veya elli yıl içinde eskiyecektir.”¹ Max Weber, bilimsel çalışmaya ilişkin bu dokunaklı görüşü öne sürmüş olsa da onun çalışmalarının yazgısı bunun aslında bilimin ilerleyişine dair fazlasıyla iyimser bir tutum olduğunu gösterecekti. Özellikle elinizdeki kitap, elli yıldan fazla süredir ne çalışıldı ne de farklı biçimlerde kullanıldı. Seçkin bir Antikçağ tarihçisi bu çalışmayı “Antikçağın sosyal ve ekonomik gelişimi hakkında bugüne kadar yazılmış en özgün ve derinlikli anlatım” olarak nitelendirdiğinde takvimler 1965 gibi geç bir tarihi gösteriyordu.² O zamana kadar analiz, alandaki üstünlüğünü korumaktaydı. Ne var ki teoriye ve senteze duyulan ilginin yeniden canlandığını söyleyebileceğimiz bu günlerde, bu çalışma da sonunda hak ettiği okur kitlesiyle buluşabilecektir. Okurlar bu kitapta 3000 yıllık bir tarih boyunca siyasi ve entelektüel gelişmeleri şekillendiren kurumsal çerçevenin izini süren kayda değer bir araştırma bulacaklar. Yazara ve onun önermelerine, yöntemlerine ve amacına dair bilgi sahibi oldukları takdirde bulacakları şeylerin bunu da aşacağından kuşku yok. İlerleyen sayfalar, buradan hareketle okuyucuya bu bahsettiğimiz hususlarda temel bilgiler sağlamayı ve gelecekteki çalışmalar için kaynaklık edebilecek referanslar sunmayı amaçlıyor.

¹ H. Gerth ve C. Mills (der), *From Max Weber* (New York, 1946), s. 138.

² A. Heuss, “Max Weber’s Bedeutung für die Geschichte des griechisch-römischen Altertums”, *Historische Zeitschrift*, 201 (1965), s. 529-56, s. 538.

ANTİK UYGARLIKLARIN BAŞLICA MERKEZLERİNİN TARIM TARİHİ

I

MEZOPOTAMYA

Çivi yazısı üzerinde uzmanlaşan araştırmacılar takdire şayan başarılarına imza atmış olsalar da Hammurabi Kanunları'nın da aralarında bulunduğu kaynaklar, uzman olmayanlar tarafından yorumlanmaya henüz elverişli değildir. Bu alana hâkim olmayan ve çeviri metinlere güvenmek zorunda kalan bir araştırmacı, bu nedenle Mezopotamya ekonomisine dair kesin yargılara varamaz. Dahası, yorumcuların erişim sıkıntısı çektiği metinler, tam da hukuk ve toplum tarihi açısından en fazla öneme sahip metinlerdir.

Eski Ahit metinlerine gelindiğinde, hakiki bulguları Sürgün'den sonra yazılan 'siyasi kurgunun' tarafı anlatısından ayırt etme sorunu karşımıza çıkar. Bu zorluk, Wellhausen, Eduard Meyer, Guthe, Jeremias ve en son olarak A. Merx'in çalışmalarının sunduğu katkılara rağmen devam etmektedir. Bu nedenle aşağıda sunacağımız inceleme, kısa ve deneme niteliğinde bir taslaktan başka bir şey değildir.

Hayvanların evcilleştirilmesi ve yoğun bahçe tarımı, Babil'de ve daha sonra Mezopotamya'daki diğer toplumlarda oldukça erken bir dönemde ortaya çıkmıştı. Zenginliğin büyük kısmını tahıllar ve hurma bahçeleri oluşturuyordu ve susam önemli bir besin maddesi hâline gelmişti. Bunun yanı sıra erişebildiğimiz kaynaklar şalgam, turp, salatalık, acelma ve soğan gibi çeşitli yeşil sebze ve baklagillerin varlığından da söz etmektedirler. Sarımsak çok büyük miktarlarda

DİZİN

A

Abdülhamid yönetimi 314

Acciajuoli 432

adalet 135

adaletsizlikler 320

Aemilianus, Scipio 391

Agamemnon 190, 195

Ahab 170, 171, 176

ahlaki: ~ görevler 363; ~ yozlaşmışlık 457

aile: ~ atölyeleri 58; ~ hayatı 68, 114;

~ hukuku 139, 152, 174, 315, 340;

~ mülkleri 79, 109; ~ mülkünün sta-

tüsü 115; ~ ortaklıkları 309; ~ reisi

114, 339; ~ toprakları 176

Akhilleus 190, 194

Alman idealizmi 31

Alman tarihi 31

alt: ~ orta sınıflar 84, 212; ~ sınıflar 129, 258, 309, 313, 451

Amerikan sömürgeciliği 381

antik: ~ aristokrasi 222; ~ aristok-

ratik devletler 86; ~ aristokratik

klanlar 215; ~ ataerkil düzen 174;

~ devletler 78; ~ ekonomi 60; ~

gelenek 177; ~ kale devleti 195; ~

kapitalizm 78, 273, 398, 442, 445;

~ kent feodalizmi 49; ~ monarşi(ler)

79, 448; ~ polis 79; ~ proletarya 52;

~ sınıf mücadeleleri 394; ~ siyaset

teorisi 83; ~ şehir aristokrasisi 348,

366; ~ şövalyelik 225; ~ tarım 30,

74; ~ tarımsal merkantilizm 217; ~

tarım tarihi 30; ~ toprak kullanım

sistemi 378; ~ uygarlık 49, 456,

457, 458, 460, 464; ~ Yunan 48,

85, 93, 104, 108, 164, 248, 260,

281, 327, 493, 499; ~ zümreler 80

Antikçağ: ~ın ekonomik kurumları 56; ~ın gelişimi 89

Appianus 68, 75, 304

arazi: ~ kaynaklarının kullanımı 101;

~ kullanım hakkı 158; ~ kullanımı

118, 186; ~ mülkiyeti 152, 176

aristokrasi 89, 90, 144, 166, 168,

209, 211, 213, 220, 222, 224, 225,

262, 267, 281, 336, 356, 390, 391,

394, 427, 428, 434, 447

aristokrat polis 93

aristokratik: ~ klan devleti 269; ~

klanlar 183, 196, 206, 337; ~ polis

91, 97; ~ rejimler 212; ~ şehir 89

Aristoteles 202, 219, 223, 224, 238,

241, 459, 495

arkeoloji 99, 185, 484, 493

Armensis 365

Arsinoe kültü 298

artı değer 70, 77

askerî: ~ birlikler 87, 183, 478; ~

devletler 184; ~ fiefler 107, 108; ~

genişleme 75, 431; ~ haklar 383;

~ liturjiler 322; ~ nüfus politikası

204; ~ ödevler 383; ~ örgütlenme

76, 171, 430; ~ statü 339; ~ yüküm-

lülükler 92

ataerkil otorite 175, 340

Atina demokrasisi 223

Augustus 45, 395, 449

Aurelius, Marcus 313, 451, 452

avam 99, 136, 189, 211, 224, 323,

327, 330; ~ın statüsü 324

aydınlanmış despotizm 93

aynı haraç 271

ayrıcalıklı sınıf 418

B

bağımsız çiftlikler 363

- bağımsızlık 170, 175, 316, 427
Baillet, B. K. 133
bankacılık 288
Bardi 432
basit ipotek 236, 237
Batı Avrupa uygarlığı 481
Baumgarten, Hermann 32, 33
Beloch 50, 277, 493, 495, 499
von Below, Georg 29
Bengtson, Hermann 41
Bezold, C. 489, 492
biat kültürü 49
bilim 11, 12, 18, 22, 27, 28, 30, 32,
33, 34, 36, 41, 99, 133, 224, 238,
255, 482
bilişsel beceriler 25
bireycilik 46
bireysel durumları sınıflandırma 97
birlik kanunu 381
Bismarck 15, 23, 24, 31, 32, 33
Bizans: ~ dönemi 305, 313; ~
hâkimiyeti 304
Blake, R. 42
Bocchoris 153, 154, 158, 491
Boeckh, August 26, 499
borç(lar): ~ esareti 208, 236, 258,
368; ~ esareti kurumu 236; ~ esirle-
ri 63, 210, 345, 351; ~ köleleri 63,
143, 166, 177, 191, 209; ~ köleliği
90, 91, 117, 154, 177, 190; ~ kö-
lesinin ayaklanması 368; ~ kanunu
319
bölgelerarası: ~ pazarlar 432; ~ tica-
ret 464
Brugach 490
burjuvazi 15, 305, 313, 399, 419,
427, 438, 439
Bücher, Karl 37, 53, 54, 124, 201,
254, 485, 486, 492, 499
bürokrasi 16, 42, 77, 90, 92, 135,
155, 173, 289, 430, 453, 476, 481
bürokratik: ~ düzenleme 80; ~ mo-
narşiler 98, 99; ~ sistem 145; ~ şehir
krallığı 91, 92, 93, 97; ~ yönetim
129, 162
büyük ölçekli kapitalist üretim 441
C
Cairness 485
Caius Gracchus dönemi 394
Yaşlı Cato 68, 118, 261, 352, 353,
386, 390, 392, 394, 395, 401, 402,
403, 405, 504
Cauer, Friedrich 222, 224, 328, 498
centuriate meclisi 359
Cermen: ~ halkları 333; ~ kabileleri
444; ~ tipi tarım toplulukları 335
ceza niyeti 149
Charondas 165
Cicero 333, 367, 415
cinsel: ~ ilişki 310; ~ yaşamlar 467
Clausus, Atta 326, 337, 344, 349,
351
Cohen, J. 42
Coulanges, Fustel de 238, 486
Crassus 432
cumhuriyet(ler) 44, 79, 83, 326, 392,
403, 407, 409, 447, 451, 465
Ç
Çarlık Rusyası 51, 243
çeyiz 115, 125, 161, 175, 202, 203,
236, 310, 315
çiftlik 68, 112, 119, 120, 263, 307,
331, 334, 363, 379, 381, 390, 435,
469
çokeşlilik 175
D
Daiches 107
daimi çocuklar 138
Davud 88, 170, 172
Decemviri 367, 368, 370
Dekelia Savaşı 235, 260, 262, 263
Delbrück, H. 495
Delitzsch 489
Deme yurttaşlığı 243
demokrasi(ler) 32, 84, 202, 221, 223,
224, 227, 244, 264, 265, 341
demokratik yurttaş polisi 93
derebeylik 49, 60, 61, 89, 96, 97,
113, 114, 141, 142, 283, 284, 314,
325, 350, 351, 427; ~ ekonomisi
49; ~ yükümlülükleri 60
devlet: ~ bürokrasisi 480; ~in kurucu
öğeleri 338; ~ köleliği 204; ~ mül-

- kiyeti 399; ~ sosyalizmi 90, 130; ~ tekel(ler)i 279, 288
 devletçi-ekonomik amaçlar 79
 dışarlıklı yurttaşlar 423, 435
 Diadoki 282, 290, 291
 Dilthey 26, 27, 28, 29
 Dimosthenis 55, 70, 212, 213, 226, 253, 254, 260, 263, 441, 442, 499
 din 81, 90, 174, 228, 315, 320
 dini: ~ cenaze törenleri 151; ~ kült 171; ~ otorite 98
 Diodoros 131
 Doğulu: ~ despotlar 93; ~ halklar 322
 Domaszewski Von 450, 452
 Drakon 213, 221, 239, 357; ~ kanunları 213
 Droysen, Johann 20
 dünya: ~ imparatorluğu 341; ~ monarşisi 192
- E**
 egemen sınıf 89
 Eisenlohr 490
 ekonomi 14, 35, 37, 57, 59, 60, 63, 69, 81, 90, 96, 101, 128, 130, 176, 216, 233, 276, 279, 287, 309, 314, 345, 396, 441, 448, 452, 460, 475, 476, 477, 478, 482, 485, 494; ~ kurumları 314
 ekonomik: ~ ahlak 258; ~ artı değer 59; ~ eşitlik 80; ~ güvensizlik 213; ~ haklar 416; ~ örgütlenme 37
 emek hizmet(ler)i 61, 88, 90, 92, 93, 95, 101, 102, 103, 104, 111, 116, 125, 129, 132, 133, 136, 142, 143, 147, 148, 149, 156, 162, 170, 173, 190, 198, 201, 208, 221, 239, 280, 284, 285, 286, 305, 308, 326, 344, 350, 351, 370, 376, 383, 395, 408, 437, 470, 473, 474
 empirik gerçeklik 17
 enest 140
 epistemoloji 33
 erkek evlat statüsü 116
 erken Roma dönemleri 311
 Erman 146, 490, 491
 Eski Ahit 100, 114, 163, 492
- eski: ~ şehir aristokrasisi 221; ~ toplumsal mücadeleler 425
 eşitlik 207, 240, 425
 Etrüsk: ~ devleti 322; ~ kültürü 321
 ev: ~ ekonomisi 37; ~ içi üretim sistemi 64; ~ tipi imalat 58, 148
 evlat edinme 116
 evlenme hakkı 347
 evlilik 104, 115, 116, 129, 140, 146, 161, 165, 169, 203, 246, 309, 310, 327, 457; ~ biçimi 309, 310; ~ hakları 327; ~ sözleşmeleri 140, 161, 310; ~ ücretleri 104
- F**
 Fabia 365
 faiz 56, 112, 122, 125, 167, 174, 178, 210, 214, 247, 257, 259, 301, 302, 318
 falanks sınıfı 357
 feodal: ~ bağımlılık ilişkileri 433; ~ sınıf 270; ~ haklar 271; ~ himayecilik 340; ~ hukuk 47, 88, 341, 343, 355; ~ imtiyazlar 95; ~ kurumlar 136, 144, 280, 287; ~ ruh 438; ~ sınıflar 435; ~ şehir devlet(ler)i 323, 350; ~ şehirler 48
 feodalizm 15, 47, 48, 49, 89, 113, 141, 191, 351, 434
 Ferrarotti, Franco 34
 Ferrero 389, 417, 504
 fetihçi devlet 463
 fief 96, 105, 107, 108, 113, 129, 139, 141, 145, 158, 159, 160, 171, 271, 296, 478
 filoloji 99
 finansal: ~ bürokrasi 392; ~ otoriteler 76; ~ sistem 279
 Finley, M. I. 42, 43, 44
 firavunlar dönemi 55, 131, 230, 288, 296, 310, 434
 Flaminius, C. 389
 Francotte 248, 249, 252, 253, 254, 494
 Büyük Frederick 24, 457, 477
 I.Frederick William 477, 480
 Fugger 432
 Furtwangler 321

- G
geç: ~ Ortaçağ 49; ~ Yunan polisi 76
gelenek 20, 31, 65, 184, 284, 312,
357, 434
geleneksel: ~ anlatı 239, 350, 351,
368; ~ hak ve yükümlülükler 96; ~
krallık 66; ~ yükümlülükler 286
gelir: ~ kanunları 286, 299; ~ politi-
kaları 313
gerçekliğin bilimi 24
Gladstone 32
Gortyn Yasası 180, 181, 202, 234
Gothein, Eberhard 36
görenekler 234
Gracchus(lar) 78, 377, 389, 390,
394, 397, 398, 399, 401, 417; ~ ha-
reketi 389, 397, 398; ~ dönemi 346,
389, 505
Grachhan hareketi 397
Gradenwitz 302, 500
Grenfell 306, 501
grev hakkı 316
Gummerus 58, 404, 405, 504
Guthe 100, 492
- H
haklar sistemi 437
halk: ~ın egemenliği 223; ~ meclisleri
398
Haller von 28
hamilik kurumu 214
Hammurabi 100, 101, 104, 106, 107,
110, 112, 113, 115, 117, 118, 121,
122, 123, 124, 126, 285, 293, 342,
432, 440, 488; ~ kanunları 100,
101, 107, 110, 112, 115, 117, 118,
121, 122, 123, 124, 342, 488
Hannibal 23, 390, 449
Hartmann, L. M. 75, 396, 423
hasat festivali 307
Haupt 488
Haussoullier, B. 236
Heichelheim, F. M. 42
Helen devletleri 415
Helenik uygarlığın sanatı 226
Helenistik: ~ çağ 83, 178, 258, 270,
277, 301, 302, 320, 486, 496, 499;
~ devlet(ler) 76, 83, 277, 280, 284,
287, 313, 389; ~ dönem 66, 104,
228, 265, 280, 284, 319, 500; ~
ipotek kanunu 311; ~ kanunlar
305, 307; ~ kurumlar 288; ~ kül-
tür 245; ~ Mısır 52, 281, 298, 303,
305; ~ miras 304; ~ monarşiler 80,
96; ~ şehirler 429
Helenizm 314
Helenleşme ülküsü 281
Helmholt 489
Herodot 150, 159
hermenötik 20, 26, 27, 28, 31
Hesiodos 202, 203, 207, 256, 329
Hezekiel 178
himaye: ~ biçimi 348; ~ hukuku 343;
~ ilişkisi 347
himayeci: ~ ilişkiler 135, 340, 343; ~
ilişkiler hiyerarşisi 135
himayecilik 134, 209, 329, 340, 346,
347, 348, 349, 350, 357, 367, 503
Hobbes, Thomas 28
Homeros 179, 181, 187, 189, 193,
195, 197, 198, 202, 203, 211, 224,
230, 268, 438, 497
hoplit: ~ polis(ler)i 94, 95, 97, 227,
232; ~ statüsü 360
Hortensia, Lex 365
hukuk 12, 13, 19, 28, 79, 81, 94, 99,
100, 159, 166, 209, 214, 236, 274,
284, 285, 315, 317, 329, 341, 342,
343, 355, 363, 367, 375, 384, 440,
456, 472, 484, 485, 492, 493, 496,
497, 500; ~ reformu 13
hukuki bilgi 98, 184
Hyginus 377, 410, 412
- I
ırk 21, 443, 450; ~ etkileri 450
- İ
iç: ~ kolonizasyon 436; ~ tüketim 406
idari: ~ hukuk 81, 283; ~ sistem 130,
382
ihtişam düşkünlüğü 457
ikame 21
ikili ekim nöbeti 308
iktisadi örgütlenme 439

- ilkel: ~ komünizm 224; ~ toplumlar 236
- iltizam 68, 70, 77, 79, 80, 119, 124, 277, 288, 289, 307, 392, 411, 445, 465, 475, 501; ~ alanı 77; ~ın gelişimi 77; ~ sistemi 70, 79
- İncil 170
- İngiliz: ~ aristokrasisi 416; ~ sömürgeciliği 381
- İskender 24, 195, 268, 269, 290, 291
- İslam 123, 161, 314
- İslami dönem 317
- işletme sermayesi kurumları 420
- İtalyan: ~ Ortaçağı 48; ~ statüsü 393
- J
- Jaspers, Karl 39
- Jeremias 100, 492
- K
- kabile: ~ meclisi 365; ~ sistemi 360
- kadın emeği 68
- kadim: ~ Babil Hukuku 317; ~ gelenekler 316; ~ kapitalizm 452; ~ kültürler 332
- kale(ler): ~ devletleri 189, 194; ~in aristokrasisi 190
- kalıtsal: ~ kiralama 230, 231, 232; ~ kiralar 297, 385; ~ meclis üyeleri 418
- Kalvinizm 15
- kamp çocukları 478
- kamu 56, 59, 64, 71, 76, 78, 80, 91, 96, 106, 118, 125, 147, 162, 170, 218, 223, 231, 249, 250, 257, 264, 277, 288, 302, 306, 308, 339, 371, 372, 393, 395, 400, 430, 460, 465, 471, 472, 480; ~ maliyesi 76, 77; ~ projeleri 59, 76
- kamusal: ~ araziler 399, 410; ~ görevler 425; ~ kültürler 337; ~ liturjileri 342; ~ topraklar 333; ~ yükümlülükler 284; ~ zanaatkâr 200
- kan davası 165, 214
- Kantçı epistemoloji 29
- kanun 72, 167, 173, 203, 215, 284, 310, 311, 314, 342, 368, 385, 386
- kapitalist: ~ çıkarlar 79; ~ ekonomi biçimleri 35; ~ gelişim 76; ~ girişim 81; ~ girişim biçimleri 63; ~ örgütlenme 424; ~ özgür girişim 463; ~ sınıf 393, 394
- kapitalizm 15, 36, 44, 63, 65, 78, 83, 95, 212, 213, 258, 313, 398, 423, 425, 431, 432, 437, 440, 442, 445, 451, 453, 499; ~in denetimi 80
- kapsamlı ipotek hakları 79
- kâr güdüsü 83
- Karanlık Çağlar 291
- kardeş evliliği 310
- Karolenj İmparatorluğu 421
- karşılıklı rıza 310, 312
- karşılıklılık 258
- Kassandros 290
- kast sistemi 150
- kavramsal tipler 98
- Keil, Bruno 217, 224, 375, 498
- kendini kiralama 117
- kent: ~ topluluğu 336; ~ yurttaşlığı 49, 327
- kırsal: ~ kabileler 325; ~ pleb nüfusu 418
- kira sözleşmeleri 119, 247, 307, 312, 316
- kişisel: ~ bağımlılık ilişkileri 348; ~ sadakat 49; ~ üretim birimleri 307
- kitle tüketim malları 460
- kitlesel tüketim malları 49
- klan(lar) 87, 89, 110, 169, 183, 195, 196, 197, 199, 217, 225, 230, 275, 276, 336, 337, 338, 355, 356, 425; ~ devleti 218, 221, 222; ~ federasyonu 355; ~ hakları 355; ~ klanlar birliği 89; ~ mülkleri 219; ~ şefliği 339
- klasik: ~ polis 95; ~ Yunan hukuku 186
- Kleisthenes 216, 221, 222, 223, 241, 242, 361, 362, 364, 365, 382, 383, 423
- kleroukhia tabakası 293
- Knapp 240, 328
- Knight, F. 41
- kolonizasyon 192, 366, 390, 433
- komünal mülkiyet 46, 95
- Konstantin 280

- kooperatifler 437
köle kitleleri 389
köle(ler): ~ arzı 403, 453, 469; ~ ayaklanmaları 389; ~ emeği 55, 58, 62, 68, 69, 71, 74, 75, 81, 82, 134, 177, 233, 249, 252, 264, 401, 437, 444, 464, 465, 471, 474; ~ emeğinin standart kullanımı 74; ~ evliliği 467; ~ ithali 446; ~in mülkiyeti 323; ~ nüfusu 403, ~ pazarı 73, 421, 468; ~ plantasyonları 79, 82, 389, 392, 395, 402; ~ sermayesi 68, 73, 393, 403; ~ sistem(ler)i 57, 263; ~ statüsü 403; ~ ticareti 79, 421, 446; ~ yasası 72
kölecilik 248
köleleştirme pratiği 118
kölelik 37, 43, 52, 67, 76, 81, 117, 134, 178, 233, 246, 326, 341, 348, 370, 373, 387, 389, 390, 396, 444, 462, 485
köy toplulukları 187, 222
köylü: ~ ekonomisi 438; ~ topluluğu 97; ~ yaşam biçimi 436
köylülük 182, 258, 337, 358, 364, 366, 388, 396, 400, 427, 436, 437; ~ aşaması 182
kraliyet: ~ hizmet fiefleri sistemi 145; ~ hukuku 88
krallık: ~in himayeciliği teorisi 349; ~ arazileri 290, 292, 294, 311; ~ dönemi 322, 340, 375
Ksenofon 260, 261, 262, 263
kurumsallaşmış hamilik 350
kutsal otorite 77
küçük: ~ burjuva 216, 393; ~ burjuva değerleri 216; ~ kitlesi 52; ~ burjuvazi 305, 313, 350, 399, 419, 438; ~ çiftçilik 74; ~ köylülük 427
külfetsiz toprak 370
kült 172
kültür 17, 22, 26, 27, 38, 59, 63, 66, 96, 321; ~ bilimleri 17, 27, 29; ~ tarihi 59, 66
L
Kral Laertes 196
Lamprecht, Karl 36
Larsen, J. 42
Latin: ~ birliği 379, 380, 413; ~ kolonileri 376, 380
Leist, B. W. 493
Lemonia 365
Levy, J. P. 42
liberal reform 31
liberalizm 32
Licinian-Sextian Kanunu 386
Likurgus kanunu 345
liturji 91, 96, 97, 98, 107, 109, 125, 132, 133, 144, 145, 150, 173, 236, 288, 289, 301, 314, 439, 450, 453; ~ sistemi 288, 289, 301, 314, 439
lonca(lar) 59, 182, 275, 310, 423, 424, 425, 451, 454, 476
loncavari yurttaşlık 202
Luceres 322
Lucullus 67
M
Magna Carta 168
mahmi aileler 344
makam sahibi aristokrasi 391
Makkabilerin yönetimi 315
malikâne(ler) 13, 95, 96, 141, 142, 143, 144, 150, 162, 234, 257, 272, 325, 327, 328, 350, 359, 378, 382, 400, 409, 432, 434, 435, 451, 470, 473, 480, 481; ~ tarımı 162
Marius reformları 400
Marx, Karl 41
Maspero 311, 489, 491
Maurice Orangelı 438
medenî: ~ hukuk 343, 384; ~ kanun 314
Medici 432
Meinecke, Friedrich 20, 21
Meissner 488
Meitzen, August 13, 328, 503
Menenia 365
merkantilizm 198, 453
merkezî yönetim 271
merkeziyetçilik 130
meslek fikri 84
metafizik 15, 21
mevsimlik işçi sorunu 405
Meyer, Eduard 22, 23, 24, 25, 32,

- 37, 38, 54, 58, 100, 159, 191, 195, 196, 197, 203, 224, 229, 243, 247, 248, 263, 271, 285, 286, 290, 292, 294, 307, 326, 334, 337, 365, 397, 484, 485, 486, 491, 492, 495, 497, 498, 501, 502, 503, 505
- Mezopotamya ekonomisi 100, 118
- Mısır rahipliği 314
- Miken: ~ çağı 191, 495; ~ dönemi 198; ~ dünyası 190; ~ kültürü 497; ~ uygarlığı 198
- militarist toprak düzenlemesi 203
- militarizm 206, 430, 431
- miras 65, 71, 108, 112, 114, 116, 118, 128, 137, 139, 140, 146, 149, 150, 151, 152, 161, 174, 175, 176, 180, 202, 203, 204, 212, 234, 235, 239, 243, 273, 293, 296, 310, 311, 315, 317, 319, 327, 329, 333, 334, 339, 342, 350, 352, 355, 362, 373, 376, 385, 412, 416; ~ düzenlemeleri 152; ~ sözleşmeleri 310
- mitler 212
- Mitteis 230, 231, 297, 305, 314, 339, 368, 410, 412, 414, 493, 496, 500, 503, 504
- modern proletarya 52; ~ ticaret 459; ~ zamanlar 329
- modern: ~ Avrupa 52; ~ borsa 157; ~ burjuva uygarlığı 483; ~ burjuvazi 15; ~ çağ 49; ~ ekonomi 462; ~ fabrika işçiliği 18; ~ hayır kurumu 139; ~ kapitalizm 63, 424, 437, 440, 443, 445; ~ kavramlar 301; ~ nesnelere 441
- modernizm 16; ~ karşıtı düşünce 16
- modernleşme 36, 38
- Modestoff 321
- von Mohl 28
- Mommsen, Theodor 12, 13, 15, 22, 31, 32, 33, 34, 330, 332, 359, 375, 377, 504, 505
- monarşi(ler) 15, 80, 81, 92, 104, 110, 111, 134, 139, 169, 170, 171, 172, 173, 177, 269, 304, 419; ~nin doğuşu 322
- monarşik düzenleme 81
- Mossé, C. 42
- Mozaik Kanunu 177
- mutlak mülkiyet talebi 186
- mutlakçı devletler 51
- mübadele sistemi 65
- mülk: ~ kullanım süresi 92; ~ sahibi sınıflar 268, 302, 388, 394, 453; ~ sahibi yurttaşlar 386
- mülkiyet 84, 95, 128, 140, 178, 185, 186, 202, 208, 214, 217, 234, 239, 246, 255, 293, 310, 311, 318, 319, 339, 343, 360, 363, 366, 371, 373, 374, 376, 385, 387, 390, 399, 406, 408, 411, 414, 415, 416, 425, 426, 444, 455, 467, 473; ~ farklılığı 425; ~ ilişkileri 214; ~ yitimi 319
- mülksüzleştirme 218
- mültezimlik 394
- müsadere cezaları 343
- N
- nakit sermaye 393
- Napolyon 92
- Neumann, K. J. 240, 323, 324, 325, 326, 327, 494, 502
- Nikeratos 303
- Nikias 303, 442
- normal aile biçimi 339
- nüfus: ~ merkezleri 96; ~ sayımı 142, 152, 239, 361, 370, 371
- O
- Oberziner 329, 330
- Odysseus 191
- oligarşik güç 415
- On İki Levha 214, 224, 323, 324, 325, 326, 329, 330, 341, 352, 360, 368, 369, 370, 371, 381, 385; ~ dönemi 323
- onur kavramı 341
- Ortaçağ 12, 30, 37, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 60, 70, 83, 89, 96, 108, 115, 123, 135, 181, 197, 199, 200, 202, 206, 217, 221, 229, 242, 251, 252, 271, 313, 335, 341, 342, 346, 361, 385, 386, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 436, 437, 438, 440, 443, 444, 445, 447, 454, 455, 459, 461, 462, 474, 479,

- 483, 505; ~ Avrupası 47, 48, 52, 53, 57, 70, 135, 197, 271, 341, 342; ~ın tarım düzeni 455; ~ kurumu 437; ~ şehir devletleri 56; ~ şehirleri 422, 429, 432, 436
- ortak mülkiyet 185, 335
- ortakçılık 82, 240, 247, 312, 313, 317, 395, 397, 408
- otarışik klanlar 340
- otorite 77, 115, 161, 175, 196, 293, 339
- otoriter litürjik devlet 92
- oy: ~ kullanma hakkı 360; ~ verme hakkı 349
- Ö
- ödipal düşmanlık 14
- örgütlenme biçimi 110, 276, 446
- özbilinç 227, 229
- özel: ~ ekonomi sektörü 90; ~ iç ticaret 157; ~ malikâneler 272; ~ mülkiyet 46, 70, 118, 239, 310, 311, 360, 374, 387, 408, 467; ~ mülkiyetin sınırları 372; ~ sektör 154, 461; ~ sermaye 76, 78, 79; ~ sermaye birikimi 76; ~ sermayenin kârı 79; ~ servet 206, 261, 289
- özerk: ~ örgütlenme 58; ~ patrimonyal lordluklar 92; ~ polisler 280
- özgür: ~ emek 52, 58, 62, 66, 72, 74, 75, 118, 246, 250, 306, 307, 397, 404, 408, 420, 433, 444, 460, 461, 462, 463; ~ emek sistemleri 66; ~ evlilikler 161; ~ olmayan emek 35, 72, 74, 75, 118, 177, 389, 397, 399, 403, 404, 439, 460, 461, 462, 464, 482; ~ Roma polisi 323; ~ şehir-devletleri 84
- özgürlük(ler) 74, 81, 238, 319, 437; ~ alanı 319
- P
- Pais, Ettore 324, 502, 504
- papirüs sanayisi 303
- para: ~ değiştirme faaliyetleri 80; ~ ekonomisi 49, 57, 73, 83, 110, 122, 128, 157, 158, 178, 200, 205, 206, 211, 268, 276, 278, 279, 280, 285, 287, 299, 313, 314, 405, 451; ~ kullanımı 205; ~nın denetimi 215; ~ reformu 222
- Part egemenliği 314
- Pauly 493, 494, 497, 503
- Pavlusçu Hristiyanlık 160
- pazar: ~ ayrıcalıkları 437; ~ın gelişimi 433
- Peloponez Savaşı 50, 204, 206, 233, 241, 245, 260, 264, 274
- Pers: ~ İmparatorluğu 109, 277, 278, 281; ~ Savaşları 202, 229, 262
- Perseus Kral 268
- Peruzzi 432
- Philip 23, 268, 290
- Pittacus 165
- plantasyon(lar) 403; ~ tarımı 272
- Platon 320
- plebler: ~in sınıf mücadeleleri 368; ~ meclisi 358
- Plutarkhos 345
- polis 73, 79, 91, 93, 94, 95, 97, 183, 184, 195, 197, 198, 200, 201, 219, 224, 229, 258, 267, 268, 281, 282, 283, 291, 319, 344, 365, 418, 422, 425, 431, 432, 439, 444, 449; ~ın otarşisi 83; ~ kalesi 198; ~ yurttaşları 73, 319
- pozitivist sistemler 21
- İkinci Pön Savaşı 23, 335, 380, 395, 463
- Pön Savaşları 364, 388
- proletarya 36, 52, 95, 225, 264, 451, 476
- protesto 316
- psikiyatri 18
- psikoloji 18
- Ptolemaik: ~ döne(ler)m 140, 147, 160, 161, 279, 304, 311, 312, 313, 500; ~ Mısır 52, 77, 281, 284, 287, 310, 314, 450
- Ptolemaios Filadelfos kararnamesi 306
- Pupinia 365
- Püriten ahlak 15
- R
- Rabbani: ~ geleneği 315; ~ yasası 318

- radikal demokrasi 223, 227
 rahip sınıfı 146; ~ topluluğu 276
 rahiplik 137, 146, 228, 229, 230, 275, 276, 281, 298, 315, 367
 Ramessid dönemi 144
 Ramnes 322
 Ranke 35
 Rankeci: ~ tarihyazımı 36; ~ yöntemler 36
 rant 61, 67, 69, 71, 72, 73, 82, 89, 116, 120, 125, 204, 211, 225, 247, 255, 256, 330, 365, 366, 408, 411, 425, 429, 441, 442, 446
 rantçı sınıf 119
 Raphael 21
 rastgele cinsel ilişki 403
 rasyonalizm 15, 16, 17
 rasyonel örgütlenme 17
 reform(lar) 149, 269; ~ dönemi 26
 resmî para 369
 Revillout, E. 132, 137, 149, 152, 154, 159, 274, 490
 rıza 310, 343, 388
 ritüeller 274
 von Rochau, August 31
 Rodbertus 53, 56, 57, 486
 Roma 281; ~ anayasa hukuku 223; ~ aristokrasisi 388, 409; ~ Cumhuriyeti 52, 76, 78, 79, 94, 119, 321, 392, 415, 416, 444, 466, 502; ~ devleti 78, 340, 354, 356, 361, 381, 413, 472; ~ dönemi 307, 313; ü edebiyatı 456; ~ fetihleri 394; ~ gelenegi 337, 449; ~ hakimiyeti 304; ~ hukuk bilimi 456; ~ hukuku 72, 314, 339; ~ idari sistemi 331; ~ kolonileri 380, 503; ~ köylülüğü 399; ~ kurumları 297; ~ mülkiyet hukuku 186; ~ sistemi 187; ~ tarımı 19, 466; ~ tarihi 68, 323, 505; ~ toplumu 240, 464; ~ toprak hukuku 388; ~ toprak kanunu 393; ~ toprak sistemi 374, 382; ~ yönetimi 418, 463; ~ yurttaşlığı 336, 357, 398, 418
 Roma İmparatorluğu 38, 40, 49, 55, 61, 64, 65, 74, 76, 96, 119, 142, 158, 200, 227, 238, 279, 291, 295, 302, 313, 320, 329, 418, 419, 430, 434, 445, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 456, 464, 468, 471, 472, 473, 474, 479, 480, 481, 482, 500, 505
 Romulus 88, 322, 334
 Rost 488
 Rostovtzeff, Michael 36, 40, 44, 81, 97, 285, 287, 289, 452, 486, 501, 502, 503, 504, 505
 Roth, Guenther 39
 ruhban: ~ kuralları 274; ~ sınıfı 98, 99, 154
 Rule, Home 32
- S
 sabit sermaye 54, 63, 442
 Samnit Savaşları 358
 sanayi 18, 36, 55, 71, 254, 256, 288, 394, 420, 421, 422, 426, 428, 429, 433, 437, 439, 440, 442, 443, 452, 453, 455, 477; ~nin tarihi 439; ~ şehirleri 420, 428
 sanayicilik 15
 savaşı sınıf 199
 Schliermacher, Friedrich 26
 Schubart 313
 Schulten 331, 332, 372, 390, 401, 412, 502, 503
 seçkin konye aristokrasisi 219
 Seele K. 43
 seküler: ~ eğitim 99; ~ siyasi güçler 98
 sekülerizm 16, 229
 Seleukos İmparatorluğu 277, 283, 288, 314, 315
 senatör aristokrasisi 78
 senyörlük devletleri 232
 serbest: ~ evlilikler 161; ~ himayecilik 347
 serflik 55, 59, 136, 201, 204, 208, 240, 327, 329, 350, 397, 421, 478; ~ sistemi 55; ~ sorunsalı 327
 sermaye 54, 56, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 72, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 90, 123, 125, 162, 170, 235, 241, 247, 251, 254, 255, 256, 262, 263, 289, 302, 309, 391, 392, 402, 404, 405, 406, 419, 422, 442, 452,

- 453, 470, 475; ~nin doğası 82; ~ oluşumu 81
servetlerin farklılaşması 225
Servian Duvarı 323, 356, 362
sevgi anlayışı 320
seyahat özgürlüğü 202, 284, 286, 390
Sezar 320, 399, 401, 407, 410, 417
Sığır mülkiyeti 164
sınai teknolojiler 439
sınıf: ~ ayrımları 183; ~ çatışmaları 211, 324, 388; ~ hassasiyetleri 216; ~ statüsü 319
sınırlı: ~ toprak mülkiyeti 232; ~ yurttaşlık 398
sinoizm 419, 428
sinokizm 199, 200, 221, 232, 283
sistemik reformlar 149
sivil ekonomi 94
siyasal reformlar 397
siyaset 12, 14, 16, 28, 31, 33, 73, 83, 160, 348, 364, 395, 399, 448, 458, 477
siyasi: ~ haklar 383; ~ iktidar 196, 215; ~ iktidar tekeli 215; ~ kurumlar 87, 276, 323; ~ otorite 77, 195, 196; ~ ödevler 383; ~ pratik 338; ~ tahakküm 242
Skutsch 321
Sokrates 34, 250
Solon 44, 105, 121, 164, 165, 204, 210, 212, 215, 216, 217, 221, 222, 237, 238, 239, 240, 241, 256, 262, 275, 335, 367, 369, 417, 498; ~ kanunları 105
Soloncu sınıflar 239
Sombart 432, 495
Sosyal Savaş 374, 386, 399, 417
sosyoloji 19, 30
soyluluk 365
sözleşme 17, 54, 72, 78, 161, 231, 238, 241, 281, 287, 304, 307, 309, 317, 318, 343, 368, 393, 405, 406, 411
Splegelberg 490
Stammler 485
Steindorff, G. 43, 489, 490
stok birikimi 91
sulama 47, 57, 101, 118, 129, 130, 180, 192, 328
Sümer kanunları 488
sürülerin mülkiyeti 46
Swoboda 237, 239, 240, 498
Szanto 184, 236, 237, 497, 498
Ş
şehir(ler): ~ aristokrasisi 209, 363; ~ devlet(ler)i 79, 80, 89, 95, 171, 188, 207, 214, 323, 350, 354, 392, 426, 495; ~ ekonomisi 37, 49, 54, 215; ~ federasyonu 448; ~ militarizmi 205; ~ yönetimi 334
şehircilik 85
şehirleşme 418, 419
şehirli olmayan otoriteler 427
şövalye hayatı 89
şövalyevari eğitim 270
T
tahıl kültürü 465
Talmud 52, 62, 115, 177, 276, 285, 315, 316, 317, 318, 319, 492; ~ Hukuku 315
tam yurttaşlık 93, 360, 369
tapınaklar 104, 123, 151, 155, 158, 160, 297, 298, 299, 300, 313
tarım: ~ ekonomisi 118, 141, 286; ~ örgütlenmeleri 55; ~ reformu 406; ~ tarihi 30, 96, 99, 287, 492, 500; ~ teknolojisi 439; ~ toplumu 416; ~ yasası 316, 384, 399, 411
tarımsal: ~ gelişim 276; ~ mücadeleler 324
tarih 11, 13, 14, 20, 22, 23, 24, 25, 35, 36, 37, 38, 46, 47, 140, 164, 165, 321, 328, 329, 367, 424, 485, 491, 493, 495, 498, 499; ~ okulu 13; ~ öncesi dönemler 321
tarihsel: ~ gelenekler 157; ~ hanedanlık dönemleri 128; ~ ilerlemeler 21
tarihselci: ~ gelenek 38; ~ ilkeler 29
tarihselcilik 20, 21, 29
tarikât 87
tarla sistemleri 331
taşra: ~ aristokrasileri 191, 199; ~ merkezli devlet 322

- tebaa 79, 81, 90, 92, 101, 103, 137, 190, 209, 283, 411, 416, 451, 452
tefeciler sınıfı 89
tefecilik faaliyeti 92
tek eşli aile yaşamı 467
teokrasi 16, 91, 155, 173, 229, 275, 315
teokratik: ~ gelenekler 157; ~ ilke 118; ~ kısıtlamalar 319; ~ monarşiler 112; ~ ruh 438; ~ siyasi güçler 98; ~ uygulamalar 281; ~ yönetim 152
teoloji 98
teolojik: ~ otoriteler 168; ~ skolastik 315
Tevrat 168
Theognis 220, 327
Theophrastus 188
Thrasymakhos 34
Thukidides 51, 188, 228
Thureau-Dangin 488
tıp 18
Tiberius 289, 390, 397, 401, 446, 468, 469
ticaret: ~ ekonomisi 49, 167; ~tekeli 335, 439; ~ yapabilme hakkı 431
ticari: ~ aile faaliyetleri 116; ~ mülkiyet 70
Timarkhos 234, 252, 253, 254, 442
tinin nesneleşmiş hâlleri 27
tiranlık 215, 230, 315, 350
Titius 322
topluluk bilinci 87
toplum 24, 34, 35, 81, 89, 94, 100, 110, 281, 314, 319, 340, 368, 424, 444, 447, 458, 464, 473, 477, 485, 492; ~ düzeni 94
toplumsal: ~ bozulma 213; ~ farklılaşma 268; ~ hak ve ödevler 186; ~ hareket 319; ~ kurumlar 96; ~ örgütlenme 101, 111; ~ sistem 133; ~ sorunlar 319, 320; ~ tabakalar 219; ~ tarih 36, 86, 367, 499
toprak: ~ın serbest ticareti 232, 238; ~ aristokrasi 225; ~ birikimi 241; ~ hukuku 202, 409; ~ kullanımı 397, 495, 501; ~ kullanım sistemi 382, 383; ~ mülkiyeti 94, 95, 149, 182, 194, 214, 219, 224, 227, 268, 337, 352, 361, 363; ~ mülkiyeti hakkı 219, 337; ~ mülkiyetleri 218; ~ mülkü 196, 222, 374; ~ sahibi olma hakkı 235; ~ transferi 216
Tönnies 28
törenselleşmeler 276
Troeltsch 320
tüketici proletarya 52
tüketim: ~ biçimi 68; ~ ihtiyacı 462
U
ulusal: ~ ekonomi 37, 130, 314; ~ ordu 170
uluslararası: ~ pazar 155; ~ ticaret 459, 460
ulusların tarihi 97
ustabaşı-işçi ilişkisi 252
Ü
üçlü: ~ ekim nöbeti 308; ~ tarla sistemi 179
üretim aracı 61, 67, 72, 73
üst sınıf(lar) 83, 180, 219, 244, 457
V
vakanüvislik geleneği 335
Varro 307, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 446, 468, 504
vasallık 151, 341
vasıflı köle 71
vasiyetname(ler) 72, 95, 204, 387, 388, 391, 392; ~ özgürlüğü 388, 391; ~ serbestliği 392
veraset 95, 139, 186
Vultinia, Romulia 365
W
Waszynski 312, 502
Weber, Marianne 13, 16, 17, 19, 20, 40, 41
Wellhausen 100, 492
Wessely 294, 308, 310, 487, 501
Westermann, W. 43
Wilamowitz von 224, 494, 495, 497
Wilbrandt, Martin 219, 224, 238, 239, 498

Wilcken, Ulrich 30, 58, 278, 287,
303, 309, 486, 500

Wilkinson, Gardner 490, 491

Winckler 489, 492

Wissowa, G. 402, 493, 494, 497, 503

Y

yabancılaşma duygusu 160

Yahudi: ~ ceza kanunu 167; ~ devle-
ti 320; ~ hukuku 168, 275, 315; ~
inancı 275

Yahudilik 360

Yakın Doğu tipi monarşi 196

yasal: ~ statüler 136; ~ yükümlülük-
ler 318

yaşam: ~ın ekonomikleşmesi 84; ~ın
rasyonelleşmesi 84

yazılı sözleşmeler 298, 312

Yehova kültü 274

yeni köle sistemi 95

yerel: ~ kültürler 171; ~ olmayan ticaret
323; ~ tüketim merkezleri 75

yerellikler 316, 462

yerine getirme yükümlülüğü 149

yoksulluk sınırı 212

yorumlayıcı yöntem 29

yozaşmışlık 457

Yunan: ~ demokrasileri 59, 76, 393;
~ geleneği 206; ~ hukuku 186, 230,
231, 412, 493; ~ idaresi 309; ~ Or-
taçağı 209, 210; ~ polisi 133, 224,
276; ~ sömürgeleri 382; ~ şehir dev-
letleri 78; ~ tapınakları 227, 297; ~
tarihi 324, 495; ~ toplumsal tarihi
192; ~ toplumu 207; ~ uygarlığı
192, 269; ~ vasiyet geleneği 310
yurttaş(lar): ~ hakları 423; ~ kolonisi
388, 390; ~ arası eşitlik 83; ~ın mül-
kiyetleri 383; ~ ordusu 205, 358; ~
özgürlükleri 259; ~ polisi 96, 97,
98, 439; ~ statüsü 235; ~ topluluğu
94, 386
yurttaşlık 84, 93, 207, 219, 243, 250,
259, 336, 338, 341, 356, 360, 361,
369, 385, 398, 430, 449, 451; ~ ku-
rumu 338, 356; ~ siyaseti 84

Z

Zalenkos 165

zanaat sanayi 252

zanaatkâr birlikleri 423

zanaatkârlık 305

zorunlu: ~ emek arzı 77; ~ emek sis-
temler 76